

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНОСТІ ВИДУ ТА КУЛЬТИВАРІВ *Th. plicata*

ІВАЩЕНКО І. Є., викладач

Уманський національний університет садівництва

Декоративність – це естетичний показник, що характеризує певні властивості рослин. Як естетична категорія це поняття суб'єктивне, оскільки у різних людей декоративні якості рослин викликають неоднозначні почуття. Проте можна виділити певні якісні і кількісні характеристики, що є постійними або змінюються впродовж року і віку рослин. До декоративних властивостей рослин належать наступні ознаки: розміри рослин, форма та розміри крони, форма, будова, колір і тривалість життя листків (хвої), форма, будова, колір, тривалість цвітіння квіток та суцвіть, форма стовбура й текстура кори [3, 5, 6]. Ці декоративні якості мінливі, динамічні та відіграють важливу роль у садово-парковому будівництві. Врахування характерних показників та інтегральної оцінки декоративності рослин сприятиме їхньому широкому й раціональнішому використанню у ландшафтному дизайні. Для оцінки декоративності рослин розроблено ряд методик [1, 4, 7]. Досліджуючи комплексну декоративну оцінку *Th. plicata*, спиралися на рекомендації С. І. Слюсара [7], враховуючи 6 типів: загальновидову, індивідуальну, формову, групову, сезонну та вікову.

Загальновидова декоративність набуває практичного і теоретичного значення, виконуючи роль показника, який характеризує придатність нових умов зростання для вирощування рослин. Також цей показник вказує на успішність інтродукції виду в певних умовах. Встановлено, що в умовах інтродукції Правобережного Лісостепу України *Th. plicata* зберігає характерні зовнішні ознаки, які можна спостерігати в місцях природного поширення виду.

Було досліджено індивідуальну декоративність досліджуваного виду та його культиварів. Для цього користувалися візуальною оцінкою згідно з методикою запропонованою С. І. Слюсаром [7] для хвойних видів. Під час обстеження оцінювались наступні декоративні ознаки рослини: форма крони, характер розміщення гілок крони та форма штамбу (табл. 1).

Таблиця 1

Індивідуальна декоративність *Th. plicata* та її культиварів

№ зп	Культивар	Досліджувані декоративні ознаки			Інтегрований показник індивідуальної декоративності, бал
		форма крони, бал	характер розміщення гілок в кроні, бал	форма штамбу, бал	
1	<i>Th. plicata</i>	0	+1	0	1
2	<i>Th. p. 'Aureovariegata'</i>	+1	+1	0	2
3	<i>Th. p. 'Zebrina'</i>	+1	+1	0	2

У результаті досліджень визначено, що індивідуальна декоративність *Th. plicata* оцінена як «добра», а її культиварів *Th. p. 'Aureovariegata'* та *Th. p. 'Zebrina'* як «дуже добра».

Індивідуальна декоративна оцінки рослин дає змогу врахувати постійно діючі і найвпливовіші індивідуальні декоративні властивості їх габітусу. Індивідуальну декоративність *Th. plicata* та її культиварів *Th. p. 'Aureovariegata'* та *Th. p. 'Zebrina'*, які поширені в дендрологічних

садах та парках Правобережного Лісостепу України також оцінювали за 5-бальною шкалою декоративності рослин О. А. Калініченка [2]. За цією шкалою декоративність *Th. plicata* оцінена в 4 бали (декоративність достатня) – декоративні якості виразні, рослини добре виділяються на загальному фоні насаджень. Для культиварів *Th. p. 'Aureovariegata'* та *Th. p. 'Zebrina'* дана оцінка 5 балів (декоративність висока) – декоративні якості надають рослинам велику привабливість, викликають у масового спостерігача велике емоційне відчуття і захоплення.

Рослини *Th. plicata* характеризуються значним внутрішньовидовим різноманіттям, якому притаманний широкий поліморфізм в забарвленні хвої, формі крони та висоті. Використання культиварів *Th. plicata* дасть можливість створити різноманітні ландшафтні композиції з високим декоративним ефектом, що матимуть гарний вигляд впродовж року. Тому їх доцільно ширше використовувати для озеленення населених пунктів Правобережного Лісостепу України.

Сезонна декоративність відображає динаміку зміни декоративної цінності рослин упродовж року. Вивчення сезонно-обумовлених декоративних властивостей допомагає грамотно проектувати складні за формою рослинні композиції з безперервним декоративним ефектом.

Для визначення сезонної декоративності *Th. plicata* використано методику визначення декоративних властивостей за 5-бальною шкалою Н. В. Котелової та О. Н. Виноградової [4] в модифікації для хвойних (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінювання сезонної декоративності *Th. plicata*

Декоративні властивості	Місяці											
	січень	Лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
Архітектоніка крони	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Забарвлення хвої	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Мікро- та мега-стробіли, шишки	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Форма, фактура та колір кори	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Щомісячна декоративність (Р)	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7

Розмір та форма крони відіграють першочергову роль в архітектурних композиціях і першочергово враховуються під час проектування садово-паркових об’єктів. Однією з основних декоративних особливостей *Th. plicata* є те, що вона має щільну пірамідальну крону, яка не змінюється упродовж року. Тому за цією ознакою *Th. plicata* оцінена нами у 5 балів.

У формуванні декоративності велика роль у вічнозелених рослин належить постійному забарвленню хвої упродовж року. Влітку, внаслідок спекотної погоди, спостерігається втрата хвої тургору *Th. plicata*, тому загальна декоративність рослин дещо знижується. Однак у весняну,

осінню та зимову пори року має особливо привабливий вигляд. Загалом, декоративність хвої можна оцінити у 5 балів, у спекотні місяці – у 4 бали.

Декоративність *Th. plicata* у період пилювання та шишконошення не лише не покращується, але й в деякій мірі погіршує загальний вигляд рослин. При яскравому утворенні шишок естетичний вигляд рослин втрачає привабливість. Тому декоративність даної ознаки оцінено в 0 балів.

Щодо форми, фактури та кольору кори, то в дерев *Th. plicata* ці ознаки чітко виражені. Вони добре помітні у дерев старшого віку. Кора *Th. plicata* волокниста, з яскраво вираженим червоним забарвленням, що надає виду особливої привабливості. Декоративність стовбура та кори оцінено в 5 балів.

За результатами обрахунків щомісячної декоративності *Th. plicata* встановлено, що динаміка декоративності представників виду впродовж року дорівнює 3,7 бала.

Щодо вікової декоративності, то доцільно зауважити, що крона *Th. plicata* в молодому віці є досить компактною, а з віком стає розрідженою. Також з віком рослини набувають характерних ознак старіння, таких як відмирання нижніх гілок, відшарування кори, утворення дупел та зниження інтенсивності приросту. Обстежені в Правобережному Лісостепу України екземпляри мали добрий стан і характерних ознак старіння крони не мали.

Згідно з проведеними дослідженнями встановлено, що умови Правобережного Лісостепу України сприяють декоративності *Th. plicata*. На фоні інших видів вона виділяється своєю компактною пірамідальною кроною, тріщинуватою з характерним червоним забарвленням корою та темно-зеленою лускоподібною хвоєю. Завдяки високим декоративним якостям, а також довговічності та невибагливості до умов зростання, рекомендуємо використовувати вид та його культивари для озеленення населених місць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калиниченко А. А. Оценка адаптации и целесообразности интродукции древесных растений / А. А. Калиниченко // Бюл. ГБС. – 1978. – № 108. – С. 3–8.
2. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія : навч. посіб. / Калініченко О. А. – К. : Вища шк., 2003. – 199 с.
3. Колб В. А. Интродуковані декоративні кущі для використання в озелененні в умовах Лівобережного Лісостепу України / В. А. Колб // Бюллетень Никитского ботанического сада. – 2011. – Вып. 100. – С. 51–55.
4. Котелова Н. В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года / Н. В. Котелова, О. Н. Виноградова // Физиология и селекция растений и озеленение городов. – 1974. – Вып. 51. – С. 32–44.
5. Кузнецов С. И. Формирование основных типов экспозиций в ботанических садах и дендропарках / С. И. Кузнецов, Ю. О. Клименко, Г. А. Миронова. – К. : Наук. думка, 1994. – 198 с.
6. Сергейчик С. А. Интродукция растений и оптимизация окружающей среды средствами озеленения / С. А. Сергейчик, С. А. Иванов. – Минск : [б.и.], 1977. – 120 с.
7. Слюсар С. І. Визначення сезонної декоративності видів родини *Taxodiaceae*, інтродукованих у Правобережний Лісостеп України / С. І. Слюсар // Інтродукція рослин. – 2002. – № 2. – С. 96–100.